

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.09.2007, sp. zn. 29 Odo 1220/2005, ECLI:CZ:NS:2007:29.ODO.1220.2005.1

Číslo: 33/2008

Právní věta: Odpovědnost osob uvedených v § 3 odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 2007 za porušení povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka je obecnou občanskoprávní odpovědností za škodu založenou na presumpci zavinění, s možností dotčených osob se této odpovědnosti zprostit. Skutečnou škodou, jež věřitelům může vzniknout tím, že nebyl podán návrh na prohlášení konkursu, ač se tak mělo stát dle § 3 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 2007, se rozumí rozdíl mezi částkou, již by se věřitelům dostalo na úhradu jejich pohledávek v konkursu, kdyby návrh byl podán včas, a částkou, kterou nakonec na úhradu svých pohledávek v konkursu obdrželi; to platí i pro věřitele, jejichž existující pohledávky v době, kdy měl být podán návrh na prohlášení konkursu, ještě nebyly splatné. U věřitelů, jejichž pohledávky vznikly až v době prodlení osob uvedených v § 3 odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 2007 se splněním povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu, se takovou škodou rozumí rozdíl mezi tím, co dlužníku zbývá splnit věřiteli v době, kdy je návrh na prohlášení konkursu podán, a částkou, kterou věřitel posléze obdržel v konkursu na úhradu této pohledávky. Žaloba o náhradu škody opírající se o úpravu obsaženou v § 3 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 2007 nemůže uspět, nebyl-li návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka nebo návrh na vyrovnání vůbec podán a nebyl-li na základě takového návrhu (lhostejno, zda podaného dlužníkem nebo věřitelem) osvědčen úpadek dlužníka prohlášením konkursu na jeho majetek, povolením vyrovnání, případně zamítnutím návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 27.09.2007

Spisová značka: 29 Odo 1220/2005

Číslo rozhodnutí: 33

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Konkurs, Náhrada škody

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 3. 11. 2004 zamítl O b v o d n í s o u d pro Prahu 8 žalobu, kterou se žalobce V. Š. domáhal po žalované P. K. (původně druhé žalované) zaplacení částky 84 040 Kč se 7,5% úrokem z prodlení od 22. 1. 2002 do zaplacení (jako náhrady škody způsobené porušením povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu na majetek obchodní společnosti A., s. r. o., dále též jen „společnost“), s tím, aby jmenovaná byla k zaplacení zavázána společně a nerozdílně se společností, která byla k

úhradě téže částky zavázána - jako původně první žalovaná - pravomocným rozsudkem téhož soudu ze dne 18. 7. 2003.

Soud dospěl po provedeném dokazování k závěru, že společnost měla v době sjednávání přepravní smlouvy se žalobcem více splatných závazků vůči více subjektům a bylo by proto možné uvažovat o (jejím) úpadku z důvodu insolvence. Za zřejmou měl i nedobytnost žalobcovy pohledávky (vůči společnosti), a to proto, že pohledávka dosud nebyla uspokojena. V rovině právní pak citoval ustanovení § 1 odst. 2 a § 3 odst. 1 a 2 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“) a zdůraznil, že ke vzniku odpovědnosti za škodu se dle obecného ustanovení § 420 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, vyžaduje: 1/ porušení právní povinnosti, 2/ vznik škody a 3/ příčinný vztah mezi porušením právní povinnosti a vzniklou škodou. Na tomto základě soud uzavřel, že mezi porušením (respektive nesplněním) povinnosti žalované podat (jako tehdejší statutární orgán společnosti) ve smyslu § 3 odst. 2 ZKV návrh na prohlášení konkursu (na majetek společnosti) a nedobytností žalobcovy pohledávky z přepravní smlouvy by musel existovat přímý kauzální vztah. Muselo by tedy být prokázáno, že kdyby žalovaná podala návrh na prohlášení konkursu na majetek společnosti včas, žalobcovy pohledávky z přepravní smlouvy by byla uspokojena (neutrpěl by majetkovou újmu). Břemeno tvrzení i důkazní břemeno ohledně existence přímého příčinného vztahu mezi nesplněním povinnosti a vznikem škody leží na žalobci (presumpce zavinění dle § 3 odst. 2 ZKV stíhá statutární orgán jen ohledně zavinění škody, u které byl prokázán přímý příčinný vztah s porušením právní povinnosti). Žalobce pak přes poučení soudu neunesl břemeno tvrzení (a v návaznosti na to i důkazní břemeno), setrvává na názoru, že příčinný vztah spatřuje v tom, že kdyby věděl o úpadku společnosti, nesjednával by s ní přepravní smlouvy.

K odvolání žalobce M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 11. 5. 2005 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně.

Odvolací soud přitakal soudu prvního stupně v závěru, že odpovědnost za škodu způsobenou nesplněním povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu je odpovědností občanskoprávního typu založenou na principu zavinění (§ 420 odst. 1 a 3 obč. zák.). Mezi předpoklady pro vznik odpovědnosti povinné osoby za škodu způsobenou věřitelům pak podle soudu patří: 1) porušení povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu, 2) způsobená škoda, 3) příčinná souvislost mezi porušením povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu a škodou a 4) zavinění, které je presumováno.

Z účelu zákona o konkursu a vyrovnání, vymezeného jeho ustanovením § 1 ve spojení s ustanovením § 2 odst. 3 (o cíli konkursu), odvolací soud dovodil, že škodou, jež může být věřitelům způsobena tím, že nebyl podán návrh na prohlášení konkursu, ač se tak mělo stát, se dle § 3 odst. 2, věty druhé, ZKV rozumí rozdíl mezi tím, jaké mohlo být uspokojení pohledávky věřitele, kdyby byl návrh na konkurs podán včas, a tím, jaké bylo reálné uspokojení pohledávky věřitele při konkursu.

Podle odvolacího soudu právní teorie na vysvětlenou uvádí, že míra uspokojení pohledávek věřitelů je obecně dána velikostí dlužníkovy majetku (aktiv) a závazků (pasív). Prodlení s podáním návrhu na prohlášení konkursu s sebou zpravidla nese snižování dlužníkovy majetku (dlužník často žije na dluh nebo ze své podstaty) a zvyšování jeho zadluženosti (rostou úroky z prodlení, smluvní pokuty a jiné sankce, eventuálně vznikají i nové dluhy). Čím později se návrh na konkurs podá, tím více se snižuje reálné uspokojení pohledávek věřitelů.

Ačkoliv je zřejmé, že účelem ustanovení § 3 ZKV je posílit postavení věřitelů před dlužníky, nelze účel tohoto ustanovení rozšířit na daný případ, uzavřel odvolací soud.

Konečně odvolací soud dodal, že odhlédne-li od zásady, že příčinná souvislost je rozhodujícím momentem, který vede k odpovědnosti za škodu a nestačí tak pouhá její pravděpodobnost či okolnost

nasvědčující její existenci, ale musí být vždy prokázána, žalobní tvrzení o takové příčinné souvislosti na ustanovení § 3 odst. 2 ZKV nemíří. Na základě příčinné souvislosti v žalobcově pojetí („kdyby se společnost nacházela v konkursu nebo kdyby bylo známo, že podmínky pro prohlášení konkursu u této společnosti nastaly, nikdy by předmětnou přepravní smlouvu neuzavřel“) nelze logicky vzato požadavky kladené zákonem na vymezení vzniklé škody naplnit. Při (žalobcem) tvrzené příčinné souvislosti by škoda nemohla být definována způsobem popsáním výše, ale představovala by újmu v rozsahu celého plnění ze smlouvy. Nepřípustně by tak suplovala splnění žalobcovy pohledávky vůči společnosti.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, uváděje, že žaloba byla podána krátce poté, co vešlo v platnost a účinnost novelizované znění zákona o konkursu a vyrovnání, které ustanovením § 1, ve spojení s ustanoveními § 2 odst. 3 a § 3 odst. 12 (správně má asi jít o § 3 odst. 1 a 2) ZKV zakládá odpovědnost statutárních orgánů úpadce za škodu způsobenou věřiteli, přičemž tato otázka dosud nebyla řešena judikaturou Nejvyššího soudu.

V rovině dovolacích důvodů dovolatel namítá, že soudy nižších stupňů dospěly k zamítnutí žaloby na základě nesprávných závěrů o tom, že:

1/ nebyla prokázána příčinná souvislost,

2/ i kdyby byla prokázána příčinná souvislost, nebylo by možné definovat škodu způsobem uvedeným v žalobě, neboť by se tím suplovalo splnění pohledávky žalobce vůči první žalované.

U příčinné souvislosti má dovolatel za nesporné, že novelizací zákona o konkursu a vyrovnání mělo dojít k posílení pozice věřitelů, kteří v důsledku jednání statutárních orgánů společnosti mnohdy ztrácejí možnost uspokojení svých pohledávek alespoň v „uspokojující“ části. Záměrné oddalování prohlášení konkursu statutárními orgány je podle dovolatele mnohdy motivováno snahou vyvést ze společnosti (úpadce) majetek, ze kterého by věřitelé mohli uspokojit své pohledávky.

Podle dovolatele bylo ve věci prokázáno, že žalovaná (jednatelka společnosti A., s. r. o.) s ním sjednávala přepravní smlouvy v době, kdy se tato společnost již nacházela v úpadku, neboť neplnila své závazky vůči jiným dopravcům (jím označení dopravci tuto skutečnost soudu potvrdili). Dovolatel však obdobně jako jiní potenciální věřitelé nemohl mít přístup k účetnictví společnosti, aby prokázal vyšší rozsah zavinění žalované, než se mu podařilo. Právě z těchto důvodů – pokračuje dovolatel – stanoví § 3 odst. 2 ZKV presumpci zavinění.

Příčinná souvislost je pak dána tím, že úpadkyně, respektive její statutární orgán, přijímala plnění od věřitelů (provedení dopravy), ač za ně nebyla schopna poskytnout protiplnění (protože se nacházela v dlouhodobé platební neschopnosti, tedy v úpadku). Jak vyplynulo z dokazování, žalovaná jako jednatelka úpadkyně dobře věděla o platební neschopnosti své společnosti i svého rozhodujícího dlužníka (společnosti M., s. r. o.). Přesto s dovolatelem sjednala přepravní smlouvu, jejímž předmětem byla doprava zboží právě tomuto subjektu. Jednání žalované (příčina) a vznik škody žalobci (následek) spolu zcela jednoznačně souvisí. Dovolateli není známo, proč odvolací soud označil jeho tvrzení, že kdyby věděl, že se společnost prakticky nachází v úpadku, přepravní smlouvu by neuzavřel, za spekulativní. Nepravděpodobnou spekulací by podle něj spíše bylo, kdyby takové vědomosti nepřikládal význam.

K výši škody dovolatel uvádí, že ta sestává jednak z přímých nákladů, které vynaložil jako dopravce (pohonné hmoty, mzdy řidičů, dálniční a spediční poplatky apod.), jednak z ušlého zisku (§ 379 obch. zák.). Součet těchto položek tvoří výši smlouveného dopravného, vyúčtovaného společností.

Je jistě otázkou, poznamenává dovolatel, v jaké výši by byl uspokojen, kdyby žalovaná splnila svoji

povinnost a podala včas návrh na prohlášení konkursu úpadkyně. Vzhledem k okolnostem tohoto případu by žalobce v takovém případě smlouvu vůbec neuzavřel a škoda by nevznikla. I kdyby šlo – jak uvedl odvolací soud – o spekulativní tvrzení, je na žalované, aby prokázala, že i při včasném návrhu na prohlášení konkursu by dovolateli vznikla škoda alespoň částečně. To podle dovolatele jednoznačně plyne z ustanovení § 3 odst. 2 ZKV. Jinak řečeno, je na žalované, aby unesla důkazní břemeno o tom, že i při včasném návrhu na prohlášení konkursu na majetek společnosti by dovolateli vznikla škoda (ať již zčásti nebo zcela).

Dovolatel proto požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření navrhuje dovolání zamítnout, s tím, že napadené rozhodnutí spočívá na správném právním posouzení zjištěného skutkového stavu a je proto správné.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Se zřetelem k bodům 2 a 3. článku II. zákona č. 59/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Nejvyšší soud dovolání projednal a rozhodl o něm podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 4. 2005.

Dovolatel svá tvrzení výslovně nepřirazuje žádnému z dovolacích důvodů taxativně vypočtených v § 241a odst. 2 a 3 o. s. ř., posuzováno podle obsahu je však dovolání kritikou správnosti právního posouzení věci odvolacím soudem, jíž je vyhrazen dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.

Nejvyšší soud pak shledává dovolání přípustným podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., pro posouzení všech otázek dovoláním otevřených, jelikož posouzením předpokladů odpovědnosti za škodu způsobenou tím, že nebyl včas podán návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka, se ve své rozhodovací praxi dosud nezabýval.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (a se zřetelem ke způsobu, jímž byla založena přípustnost dovolání, ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Pro právní posouzení věci jsou pak rozhodné především skutkové závěry, podle kterých:

- 1) Společnost A., s. r. o., si dne 12. 11. 2001 objednala u dovolatele písemně mezinárodní přepravu.
- 2) Dovolatel přepravu řádně provedl a dne 6. 12. 2001 fakturou vyúčtoval společnosti přepravné ve výši 84 040 Kč.
- 3) Společnost byla k 15. 11. 2001 v prodlení s úhradou závazků vůči S. P. (ve výši 42 000 Kč) a V. Z. (ve výši 53 000 Kč a 42 796,60 Kč); v prodlení s úhradou většího množství peněžitých závazků byla i vůči společnosti M., spol. s r.o.
- 4) Společnost žalobci přepravné neuhradila.

5) Žalovaná byla v době sjednávání přepravní smlouvy jednatelkou společnosti.

Podle ustanovení § 3 ZKV, právnická osoba nebo fyzická osoba-podnikatel, která je v úpadku, je povinna bez zbytečného odkladu podat návrh na prohlášení konkursu. Právnická osoba v likvidaci má tuto povinnost jen je-li předložena (odstavec 1). Povinnost podle odstavce 1 mají i statutární orgány právnické osoby, likvidátor právnické osoby v likvidaci, je-li předložena, a zákonní zástupci fyzické osoby. Jestliže osoby tuto povinnost nesplní, odpovídají věřitelům za škodu, která jim tím vznikne, ledaže prokáží, že škodu nezavinily; je-li těchto osob více, odpovídají společně a nerozdílně (odstavec 2). Povinnost podle odstavce 1 a 2 není splněna, jestliže řízení o návrhu na prohlášení konkursu bylo vinou navrhovatele zastaveno nebo jestliže byl návrh zamítnut (odstavec 3). Místo návrhu na prohlášení konkursu mohou osoby uvedené v odstavci 1 a 2 podat návrh na vyrovnání; jestliže však vyrovnání nebylo povoleno nebo potvrzeno, jsou povinny do 15 dnů podat návrh na prohlášení konkursu (odstavec 4).

Ustanovení § 420 obč. zák. pak určuje, že každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti (odstavec 1). Odpovědnosti se zprostit ten, kdo prokáže, že škodu nezavinil (odstavec 3).

V této podobě platila citovaná ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání a občanského zákoníku jak v době, kdy měla být uzavřena přepravní smlouva (listopad 2001), tak v době vydání napadeného rozsudku; jde i o stávající znění těchto zákonů.

Právní teorie se shoduje v tom, že odpovědnost osob uvedených v § 3 odst. 2 ZKV za porušení povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka je obecnou občanskoprávní odpovědností za škodu založenou na presumpci zavinění, s možností dotčených osob se této odpovědnosti zprostit (průkazem, že jejich zavinění není dáno). Srov. shodně např. 1) Krčmář, Z. in: Zákon o konkursu a vyrovnání, Poznámkové vydání s judikaturou k novele č. 105/2000 Sb., účinné k 1. 5. 2000. 1. vydání. Praha, IFEC 2000, str. 10, bod 2. poznámek k novele, 2) Kotoučová, J. in: Zákon o konkursu a vyrovnání po novele v roce 2000. Zákony s poznámkami. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, str. 13, bod 2 poznámek nebo 3) Zelenka, J. - Maršíková, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy souvisící - komentář, 2. vydání, Praha, Linde 2002, str. 39-40.

Tyto závěry - z nichž vychází napadené rozhodnutí a jimž se neprotiví ani dovolání - sdílí rovněž Nejvyšší soud. K takto pojatému obecnému východisku dalších úvah zbývá doplnit, že skutková podstata obsažená v ustanovení § 3 odst. 1 a 2 ZKV samostatně pojmenovává základní předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu a coby lex specialis tak má přednost před úpravou obecné občanskoprávní odpovědnosti za škodu obsaženou v ustanovení § 420 obč. zák. (jež se proto v daném právním rámci neuplatní ani subsidiárně). Jinak řečeno, ustanovení § 3 ZKV je zvláštním ustanovením postihujícím jako možné škůdce v něm vyjmenované osoby (dlužníka, potažmo subjekty uvedené v § 3 odst. 2 ZKV) a vymezujícím okruh oprávněných osob (poškozených), tak, že jimi jsou (jen) dlužníkovi věřitelé.

K základním předpokladům vzniku obecné občanskoprávní odpovědnosti za škodu patří: 1) porušení právní povinnosti (protiprávní úkon), 2) vznik škody, 3) příčinná souvislost mezi porušením právní povinnosti a vznikem škody (kausální nexus) a 4) zavinění. První tři předpoklady jsou objektivního charakteru a důkazní břemeno ohledně nich leží na poškozeném. Zavinění je subjektivní povahy a jeho existence ve formě nedbalosti nevědomé se předpokládá; naopak škůdce prokazuje, že škodu nezavinil (srov. v literatuře např. Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha: C. H. Beck 2006, str. 708 a v judikatuře např. rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod číslem 56/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Nejvyšší soud se tedy dále zabýval tím, jak se výše formulované (obecné) předpoklady vzniku

občanskoprávní odpovědnosti za škodu projevují ve spojení s textem § 3 ZKV, případně ve spojení s dalšími pro věc významnými ustanoveními zákona o konkursu a vyrovnání.

1) Porušení právní povinnosti.

Ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 ZKV stíhá dlužníka povinnost k podání návrhu na prohlášení konkursu na jeho majetek, jde-li o:

- a) dlužníka - fyzickou osobu, která je podnikatelem nebo
- b) dlužníka - právnickou osobu.

V případě dlužníka - právnické osoby v likvidaci, se tato povinnost pojí jen s úpadkem ve formě předlužení (§ 1 odst. 3 ZKV), ostatní dlužníci podléhající této úpravě jsou povinni podat návrh na prohlášení konkursu i při úpadku ve formě platební neschopnosti (§ 1 odst. 2 ZKV). Požadavkem, aby se tak stalo „bez zbytečného odkladu“ se rozumí, aby se tak stalo bez zbytečného odkladu poté, co dlužník zjistí (nebo by při řádné péči o svůj majetek měl zjistit), že je v úpadku.

Je zjevné, že u dlužníka - fyzické osoby, která je podnikatelem, jenž má zákonného zástupce, bude návrh na prohlášení konkursu podáván prostřednictvím tohoto zákonného zástupce (jím bude podepsán). U dlužníka právnické osoby v likvidaci, bude návrh na prohlášení konkursu pro předlužení podáván prostřednictvím likvidátora (jím bude podepsán) a u dlužníka právnické osoby, která v likvidaci není, prostřednictvím jeho statutárních orgánů (u společnosti s ručením omezeným bude takový návrh podepsán jejím jednatelem).

Mezi podáním, jímž povinnost podat návrh na prohlášení konkursu na svůj majetek plní dlužník (dle § 3 odst. 1 ZKV) a podáním, jímž tuto povinnost plní (za sebe) osoby uvedené v § 3 odst. 2 ZKV, z formálního i obsahového hlediska není rozdíl; v obou případech se návrh na prohlášení konkursu podává jménem dlužníka (srov. např. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 1. 2000, sp. zn. 1 Ko 297/2000, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 2, ročník 2003, pod číslem 30).

Pojmenovává-li tedy ustanovení § 3 odst. 2 ZKV likvidátora právnické osoby v likvidaci, statutární orgány právnické osoby, která není v likvidaci, a zákonného zástupce fyzické osoby jako osoby, jež stíhá povinnost podle § 3 odst. 1 ZKV vedle dlužníka, pak tím není vyjádřeno nic jiného než záměr učinit tyto osoby osobně odpovědnými za majetkovou újmu způsobenou dlužníkovým věřitelům porušením této povinnosti.

Z uvedeného se podává, že povinnost podat (jménem společnosti) návrh na prohlášení konkursu na majetek společnosti by podle ustanovení § 3 odst. 2 ZKV měla (za předpokladu, že společnost byla v rozhodné době v úpadku ve formě platební neschopnosti nebo předlužení) i žalovaná jako tehdejší jednatelka společnosti s ručením omezeným.

Závěr, že osoba uvedená v § 3 odst. 2 ZKV porušila povinnost podat jménem dlužníka označeného v § 3 odst. 1 ZKV návrh na prohlášení konkursu nebo návrh na vyrovnání včas - slovy zákona o konkursu a vyrovnání bez zbytečného odkladu poté, co se takový dlužník ocitl v úpadku - však má smysl činit jen tehdy, byl-li dlužníkův úpadek osvědčen (byť i na základě návrhu podaného některým z dlužníkových věřitelů) alespoň později.

Právě skutečnost, že zvláštní skutková podstata odpovědnosti za škodu způsobenou porušením povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu, je upravena zákonem o konkursu a vyrovnání a způsob, jakým jediné lze dospět k určení výše škody způsobené porušením takové povinnosti, nutně vede k závěru, podle kterého nečinnost osoby uvedené v § 3 odst. 2 ZKV nelze spojovat se znakem protiprávnosti, nebyl-li postupy podle zákona o konkursu a vyrovnání dlužníkův úpadek osvědčen

vůbec (prohlášením konkursu na jeho majetek, povolením vyrovnání, případně zamítnutím návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku). Majetkové poměry dlužníka v době, kdy soud osvědčil jeho úpadek, jsou základním východiskem pro možnost činit závěr o tom, zda povinnost podat návrh na prohlášení konkursu nebo návrh na vyrovnání zde byla i dříve než v době, kdy se tak skutečně stalo.

2) Vznik škody.

Obecně vzato je škoda v právní teorii i soudní praxi chápána jako újma způsobená poškozenému, vyjádřitelná penězi. Přitom je škoda dále členěna na škodu skutečnou (spočívající ve zmenšení majetku poškozeného a představující majetkové hodnoty, které by bylo nutné vynaložit, aby došlo k uvedení věci v předešlý stav) a na škodu spočívající v tom, co poškozenému ušlo (ušlý zisk); tedy v tom, že v důsledku škodní události se majetek poškozeného nerozmnožil, ačkoli se to vzhledem k pravidelnému běhu věcí dalo očekávat.

Právní teorie vychází z toho, že skutečnou škodou (a nikoliv ušlým ziskem, o němž v této souvislosti hovoří dovolatel také), jež věřitelům může vzniknout tím, že nebyl podán návrh na prohlášení konkursu, ač se tak mělo stát dle § 3 ZKV, se rozumí rozdíl mezi částkou, jíž by se věřitelům dostalo na úhradu jejich pohledávek v konkursu, kdyby návrh byl podán včas, a částkou, kterou nakonec na úhradu svých pohledávek obdrželi (srov. v teorii např. dílo ad 1/ str. 10-11, bod 2. poznámek k novele a obdobně dílo ad/ 3, str. 40).

Jinak řečeno, v těchto případech se neurčuje výše škody jako prostý rozdíl mezi tím, co dlužníku zbývalo splnit věřiteli v době, kdy měl být podán návrh na prohlášení konkursu, a částkou kterou věřitel posléze obdržel v konkursu na úhradu této pohledávky, nýbrž jako peněžní ekvivalent částky, o který se snížila konečná výše uspokojení věřitelovy pohledávky v konkursu za dobu prodlení se splněním povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka.

Takto chápané pojetí skutečné škody (spočívající ve snížení rozsahu uspokojení věřitelovy pohledávky), jež má Nejvyšší soud obecně za správné, platí jak pro věřitele, jejichž pohledávky byly splatné již v době, kdy osobám uvedeným v § 3 odst. 2 ZKV vznikla povinnost podat návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka, tak pro věřitele, jejichž pohledávky v té době sice existovaly, leč splatné nebyly.

Zbývá určit, zda odpovědnost osob uvedených v § 3 odst. 2 ZKV za škodu způsobenou porušením povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka se vztahuje i na případy, kdy pohledávka věřitele vznikla až v době, kdy tyto osoby byly v prodlení se splněním označené povinnosti (jak tomu mělo být dle dovolatelových tvrzení v této věci).

Ustanovení § 3 odst. 2 ZKV bylo přijato na ochranu všech věřitelů, u nichž by míra uspokojení pohledávek vůči dlužníku měla být nižší jen proto, že osoby uvedené v § 3 odst. 2 porušily povinnost podat návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka. Výklad, podle kterého by ochrana poskytovaná uvedenou úpravou věřitelům měla být odepřena té kategorii věřitelů, jejichž pohledávky vznikly až v době trvání protiprávního stavu (v době, kdy osoby uvedené v § 3 odst. 2 ZKV již byly se splněním své povinnosti v prodlení), by odporoval účelu a cíli touto úpravou sledovanému.

Nelze ovšem pominout, že u zkoumané kategorie věřitelů (mezi něž se řadí dovolatel) jeden z údajů rozhodných pro stanovení výše škody (okamžik, ke kterému měla být povinnost podat návrh na prohlášení konkursu řádně a včas splněna) předchází vlastnímu vzniku věřitelovy pohledávky. V takovém případě ovšem nelze vystačit s výše definovaným pojetím vzniklé škody, coby rozdílu mezi částkou, jíž by se věřitelům dostalo na úhradu jejich pohledávek v konkursu, kdyby návrh byl podán včas, a částkou, kterou nakonec na úhradu svých pohledávek obdrželi. Škodou je za této situace

rozdíl mezi tím, co dlužníku zbývá splnit věřiteli, a částkou, kterou věřitel posléze obdržel v konkursu na úhradu této pohledávky.

3) Příčinná souvislost mezi porušením právní povinnosti a vznikem škody.

Mezi protiprávním úkonem a škodou musí existovat vztah příčiny a následku. O vztah příčinné souvislosti (tzv. kauzální nexus) v případě odpovědnosti osob uvedených v § 3 odst. 2 ZKV za škodu způsobenou dlužníkovým věřitelům tím, že jménem dlužníka nepodaly bez zbytečného odkladu návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka, jde, vznikla-li škoda následkem porušení povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu, tedy, je-li doloženo, že nebýt takového porušení povinnosti, ke škodě by nedošlo. Byla-li příčinou vzniku škody jiná skutečnost, odpovědnost za škodu nenastává; příčinou vzniku škody může být jen ta okolnost, která škodu způsobila a bez níž by škodlivý následek nenastal. Při zjišťování příčinné souvislosti je třeba zkoumat, zda v komplexu skutečností přicházejících v úvahu jako příčiny škody existuje skutečnost, se kterou zákon odpovědnost v daném případě spojuje. Příčina musí mít nepochybnou věcnou vazbu na vznik škody; příčinná souvislost mezi porušením povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka a vzniklou škodou tak není dána tam, kde do děje vstoupila jiná skutečnost, která je pro vznik škody rozhodující, tedy je-li vznik újmy vyvolán bezprostředně okolností, která nemá věcný vztah k porušení povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka.

4) Zavinění

Zavinění způsobené škody osobami uvedenými v § 3 odst. 2 ZKV je ve formě nedbalosti nevědomé tamtéž presumováno. Důvody, pro něž se označené osoby mohou odpovědnosti za škodu zprostit, se Nejvyšší soud nezabýval, jelikož na řešení této otázky napadené rozhodnutí nespočívá.

Z výše podaného výkladu se podává, že odvolací soud pochybil, dospěl-li k závěru, že při žalobcem tvrzené příčinné souvislosti nelze výši škody určit (jelikož by představovala újmu v rozsahu celého plnění ze smlouvy a nepřipustně by tak suplovala splnění žalobcovy pohledávky vůči společnosti); dovolání je již proto opodstatněné.

Právní posouzení věci je neúplné a tudíž nesprávné i v tom, že odvolací soud - veden nesprávnou úvahou, že výši škody nelze určit vůbec - pominul pro rozhodnutí věci podstatnou (co do naplnění znaku protiprávnosti) otázku, zda a s jakým výsledkem proběhl konkurs na majetek společnosti s ručením omezeným.

Jakkoliv není vyloučeno, aby výše škody způsobené věřiteli porušením povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka byla určena dříve než (až) v souvislosti s rozvrhovým usnesením (§ 30 ZKV), žaloba o náhradu škody opírající se o úpravu obsaženou v § 3 ZKV nemůže uspět, nebyl-li návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka nebo návrh na vyrovnání vůbec podán (lhostejno kým) a na jeho základě dlužníkův úpadek posléze osvědčen konkursním soudem. Soudy nižších stupňů se v tomto ohledu věcí nezabývaly.

Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil. Jelikož důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 o. s. ř.).